

BRASSAI SÁMUEL ALSÓ-SZT-MIHÁLYFALVI PAP LE-
VELEI SEBES PÁL TOROCZKÓI ISK. IGAZGATÓHOZ

1830—1836.

VIII.

In Vico-Sti-Michael, 9-a X-bris 1831.

Tisztelt Rector Ur!

Már ma abusussá vált sok dolog — tudja hogy a' Gyermekek így Conjugálnak (Déákizálok a hajdani hangon) Ego Amo — én szeretek 's — e' pedig nem jo — mert ezen szoban szeretek — benne vagyon az *Én*, 's a' midön a' Gyermekek így tanittatik olyan rosszul szokik, hogy magyarul beszélvén el-árulja magát hogy tejjel bé szívott nyelvit nem tudja. Az Ur is protestál 's nincsenl menti magát — a' mikor van modja, hogy minden meg erőltetés nélkül egyik szobáját könyvel meg töltse, különben hitesse el magával hátra marad. Ha magyarul akar meg tanulni, szerezze meg a' Révai Grammatikáját — abból ki fogja tanulni, hogy így kell ki tenni a' *Keresztyén Pap Ékessége* — nem ékességei. Egy Ember felöltözik ékes Ruhában — 's a' mondatik szép öltözettye van, nem öltözetei vagynak — A' másban: — nem kell az ő Istenét hanem tsak: *Istenét igazán tisztelő és azért Istenöl viszont meg tiszteltetett keresztyén* sat. Látja éppen így járnak sokan a kik németből forditnak — minden rendből tsak nemki tetszik; hogy sem magyarul, sem németül nem tudnak. Ezen igasságát láthatta az Ur a' Bajza Criticájából — a' Döbrentei Urnak adott válaszból vagy felelethöl. Pesti Theologiae professor Szalay Ur kezdett most kiadni prédikátziokat — az első darab már ki jött, ezt szerezze meg az Ur, sok hasznát fogja venni. Hát az Áhítatosság oráit 8 darabban meg vette-é? Szerezze meg az Ur az Áhítatosság oráit 8 darabban magyarul — 's a' mostan folyásba indult Szalait — minden eddig valokra tégyen petsétet és mondjon le rollok. Német országon a' hol 100 esztendővel ez előtt voltak mi most ott vagyunk — a' Blair első darabja ki van nyomtatva — abból meg lehet ismerni az ő gondolattyait — de mikor megyünk mi oda a' hol ő állott pedig már ő is régi — Én most ismét találtam égy könyvre — melyből ha az Arany váltoné Aszszony a' Télen meg nem hal, 's én is Ta-

vaszt érek, csak azért fel megyek, hogy égy Elmélkedést belőlle elolvashassak előtte, 's reméllem meg hallása még hosszabítja életét. A' könyv 7 darabból áll, minden napra egy egy Elmélkedés van benne, másé nem enyém, a megszerzése tőlem ki nem telik, kötetlen 8 ezüst forint — Egy magyar fordítását megküldvén Kazinczynak ha láthatná az Ur mit tsinált volt vele a' nevezett Tudos Ur, bámulna rajta, az az Ur igazfordító volt nem Nyögő — mint a millyenek sokan vagynak — ma minden biroi szemmel rostáltatik meg — de így kell bánni a' vakmerőkkel, kik tsak a' magok képzelődések mellett viaskodnak. Ha réa akadok a tudományos Gyűjtemény 1831-re Től második havi darabját felküldem — bizony kár az Urnak Toroczkoit Tanító lévén, hogy nem olvassa a kassai magyar Minervát, Tudományos Gyűjteményt, hiszen a' két rendbelire adhatnának Rf. 12 ppénzben — de hát az oskola számára meg lészen e' szerev Knesnerics; a' mostani Neologusoktól szégyen lesz hátra maradni, alig várom, hogy a' könyv első beszédét megolvashassam. Hát az Urnak a' Hitel hogy tetszik? A' Hitel és a' Világ között lévén még egy darab azt is megolvadni ne mulassa el — hogy mennyen rendre a dolog. A' Sas Czimü havi Irást is szerezzék meg esztendőnként előre ki adván a' 12 darabra a' 8 Rf. ppénzt — álljanak öszve az Urak 20. 's mindenik társ adván 5 Banco forintot lészen 100. 's ezen summával esztendőnként sok szépet meg szerezhetnek, maradván az Oskolának — Látja ha ma én Sztgyörgyön volnék mind azokat az Ur is olvashatná — de én mikor ök eszembe jutnak csak ezt mondom a Jézussal, a kinek én Tanítványa vagyok: Atyám bocsáss meg nékiek, mert nem tudják mit tselekesznek — vagy tselekedtek — Sokszor tudtam volna én nékiek boldogságokra dolgozni — de nem tudtak megbecsülni, hanem tsak üldözni. Perditio tua ex te O Izrael. Tapasztaltam már annak Igasságát: Nullus profeta charus in sua Patria. Itt eszembe juta a' Kovács Urral valo tanátskozása az Urnak, ugyan írja meg nekem mit akarnak? Ügyekeznek az Urak a' valóságos meg világosodás terjesztésében — egybnek hadjanak békét, nem kell a' hamuvalb takart szikrát bojgatni. Vagyon egy Déák Dogmatica Theologia *Wegscheider* irta, ezt szereztesse meg magának az Ur Burján Ur által, szeretném tudni valjon Kovács Ur látta-é? Kár hogy Hildebrand Ur megholt, nem olvastathatok el vele néhány darab mostanság ki jött könyveket — mind olyanak mellyekkel sympatizál az Aranyváltóné Aszszony, a' mennyire én ismérem egyiknek neve *katholikon*. azok közül — ezen könyvtől a fiam eszembe juta, a' ki jelen vala a Szmihály napi Communio alkalmatosságával a' Templomba — de nem azon czélből hanem tsak hogy Toroczkorá bémenvén éppen Templom ideje vala — kéttség kívül csak elbámult, hogy Communio ideje van — különben ő is Innepi modon öltözött volna; de ugy gondolkodott mintha a' Bétsi Allékon sétálna — a' hol nem sokat nézik ki mitsoda köntösben jelenik meg; mert Bétsben dél előtt modi akár Schlafrockban sétálni — már délután más akkor Innepi modon kell a publicum előtt megjelenni, 's visitát tenni.

Ditsekedik az Ur a' Hitel elolvasásával, de hogy tetszik? halgatrola — már hát a' Világot is olvassa meg — mü most olvasuk, de mig a' Világ olvasásához fogna a' Taglatatot olvassa meg — hiszem az Urto! ezeknek és hasonloknak megszerzése kitelik, minden erőltetés nélkül.

BRASSAI.

A' Conversation Lexiconbol olvasván *Birminghamrol* Angliának legnevezetesebb, fábrikás városáról a' wárwicki Grófságban — melybe van 16 ezer 400 ház 104 ezer lakos — egy közzénnel és vassal gazdag tájék — eszembe juta Toroczko — a' ki még most is ott áll, hol állott mikor a' praetendált vas mivesek a' Manipulatiohoz fogtak. Végye réa az Ur Toroczkot, hogy Krizát a' mostani Thecariust — küldjék el Angliába — égy olyan Toroczko! Ifjuval — a' ki már a' Toroczko! Manipulatiot tudja — ezen Expeditio el végzésével Toroczkon Uj Epocha lenne igen nagy haszonnal — hidje meg az Ur a' mit én irok — ha én ma a' Völgybe volnék (de ott a mit itt olvashattam, soha se láttam volna, ugy van tsak volna) — bizony mindent véghez vinnék, hogy ezen Expeditio véghez vitetnék.

IX.

Sz.-Mihályfalva, 9. febr. 1832.

Tiszt. Rector Ur!

Azt a' gyönyörű pártiálist a' völgybeliek nem méltóztatának még fényesebbé tenni — mely Singfalván meginnepelték — Senki jelen nem lévén fogadásom sem tellyesithetém a' leküldettek viszzá küldésében — én tudom nem érem meg a' T. Herepei Temploma meg testesülését, Sajnálom hogy meg nem láthatom a' belső ékeségetis hogy fogja véghez vinni — köszönöm hogy alkalmatosságot adott meg látására — a' Prof. oratioját tsak ált néztem, de mint a többit betűről betűre meg nem olvastam — Nem mert csendesebb elmét kíván az enyimmél — pedig holmiket ki jegyezni-is szerettem volna belőlle a' mellyeket csak az érthet, a' kinek kezén forog a' leg ujjabbkiadásu Conver. Lexicon — a' miket meg kaptam fel hánytam 's megis olvastam idővel mind ki jönnek az azokrol szollo Könyvek, mivel már Németre is jo rendin le vagynak forditva az Originál francia lévén — Még Tudomány Gyűjteményt nem küldheték, de van reménységem hogy első adando alkalmatosság által küldhetek vagy egy darabot fel, egy van nállam mostis de kiadni nem merek.

Vagyon egy folyo Irás ezen czim alatt Orvosi Tár kiadják Bugat és Schedel Doct.-ok — az Irokat nem a nyereség lelke vezérli — ugyan jártassák az Urak ezt hiszem az Uraktól ki telik az — de meg érdemli hogy egyedül jártassa — meg hozatván a' kezdettől fogva — nem tudom más hogy nézi azt — de én — nem tudom ki mondani érzetemet — vagy áljanak öszve T. Vajna Urral — credat — annak

olvasása annyi, mint ha egy Tudományos Egyetem halgatoja volna valaki — ajánlom nem egyszer hanem százszor, így szerzi magának az Ember az Aufklärungot (megvilágosodást) ez az Embert leg közelebről illeti — a' test jolléte, hordozza az elme egészben való létit

. . . . — erre legyen elég a' Cornáro példája. Hát hogy vagnak az Urak? Ugyan azt kérdem az Uraknak van modja — Tordán van Theatrum hetenként 2szer 3szor — hasonloképpen Báli gyűlés még pedig fényes, miért nem nézik meg hiszem 3 nap meg esik — így esmeri az Ember a' világot — bizony nem képzeli, hol áll most a' Luxus — nem tsak az Urak, hanem még a' Burgerek között-is. Régen Bor Viz tsak az Urak asztalán volt, ma tuskál benne meg a' Verespataki bányász legény-is — a' nélkül nintsen a' legjobb bornakis kivánt esete — így halad a' világ előre — manem tsak a' Nagyok, hanem a' Láicusokis tudják millyen izü a' punts mandola tej Lemonáde stb. Én most vágnám meg olvasni a' Theschedin Utazását — ezt vegye meg az Ur 's küldje le nékem is — mert én tsak a' más ekejével szánthatok — ilyen a' fátum — tudja az Ur mire kérem — ezt én már Sokszor cselekedtem; de czélt benne nem érhettem — az Urnak járván a' pesti Ujság jegyezze ki számomra mindenkor ha mi valamely Tudományos tárgyrol van benne jelentés, hogy láthassam meg — inkább ha sajuálja pappirosát azt is küldök — ide jár T. Keserü Urnak de sok el tévedvén — miatta nagy hijánt érzek.

A' pesti Jelenkor is meg indula — ajánlom eztis csináljanak a' völgyben egy Társaságot — én lészek az Expeditor — ki veszem pontosan fel küldem — azon hasznat aratván belölle, hogy legalább minden darabot meg láthatok — fél esztendőre Rf. 10. valtoban esztendőre 20. Öt társ lévén könnyen elbirhatják — e méltó arra, hogy minden Pap, Mester olvassa — különben a' neológiával el fog maradni — én ugyan láthatom — de úgy szeretném hogy folytában láthatnám — hidje meg az Ur elolvasok majd egész Levelet kivált a' Társalkodobol 's nem tudom mit olvastam — szépek jók hasznosok — Légyenek jo egészégben! tisztelet mellett kívánnya

a T. Rector Ur

kész Szolgája

BRASSAI.

X.

Hamvas Szeredán Sz.-Mihályfalván, 1836.

Tiszt. Rector Ur!

A' Gyertya kialvasától fogva nem ira az Ur nékem, nem, mert arra méltónak nem tart, mert sem gazdag sem hatalmas nem vagyok — most sem azért mázolólok, hogy irjan, hanem tsak némely tárgyakrol említést tészek. Azt gondolám ugyan hogy többet nem irak, mert Miklos Napjától fogva sinlödöm 's csak nem haszonvetetlen vagyok: Annyi időnek lefolyása alatt, még tsak egy vi-

gasztalom se vala. Volna tsak á pinczembe 50-nesekkel? tellyes az Aszok — Sokat tudnék irni — A' fiamnál Kolozsvárt vagyon egy új Arithmetica a Magyar Társaság által — meg 3. példány egynek Ára 1 frt 40 kr. pp. Végyen el az Ur egyet belőle sőt vennék el mind a' 3-at megküldvén érettek az 5 f pengőben. — Hát a fiam Geográfáját meg szerezvén be vivé é Tanitványi közé —? A' Kolmár Prédikátiói 2. darabban meg vagyon-é ha még nintsen szerezze meg 's mentől többet lehet használja — Nékem sincs meg igaz, tsak a' másé volt nállam darab ideig, de már leszállítottak rola. A' kolozsvári folyó Prédikátori Tárbán a' 6-dik füzetben az Esperes és T. Koronka Uraknak egy-egy Munkáik adatnak ki — már tsak ez is meg szégyenitheti azokat a' kiknek modjok van még is nem gyámolítják ezen hasznos intézetet. — Az előfizetők neveit látván megszégyenlertem magam, hogy oly kevés Unitáriusra akadtam — ilyen annak következése, hogy a' belső Emberek Ujságokat folyó irásokat nem olvasnak. Sokszor akartam én holmit irni a' Társalkodóban — de mégis megtartoztattam magam. A' Vasárnapi Ujság 2 darabja oly szép vala, hogy azon darabok meg érnék a 48 kr. még is közelebb-ről tsak Aranyos Székben hány Minister*) olvassa? A' meg kerüle-é betegségembe szerettem volna használni — Végye be az Ur a fiam Geográfáját mivel tanitva tanulunk — el fog bámolni — mennyit haladott annak tanitása által; de Tanitványi is meg fogják idővel köszönni, midőn észre vették mi történt velek annak tanitása által. Igaz hogy a' bizony sem rest sem tudatlan Tanitónak nem valo, de a ki arra valo, kár annak használását elmulatni, annyival inkább a' kinek magának is gyermekei vagynak. Legyenek jó egészséggel! Kivánja tisztelet mellet Tisztelendőséged' alázatossa

BRASSAI.

Csináljon ki a' Montesquieure 10 társat a' 3 f 4. pengőben és én meghozatván a' 12 Exemplárt egyet az Urnak adok, egy rendbilit magamnak hagyok.

Hát, már most minekutánya nyugodalmasan megolvashatta a Marton ur Morályát, ugy a' Budai Ferencz Kant rostálását, mit itél az Ur, az Énekes könyv újabb kiadhatásáról? Messze vagyunk még mi attól a mihez közelitenünk kell.

*) Pap.

A NÉGYBETŰS ISTENNÉV MAGYAR FORDÍTÁSARÓL.

A Magyar-Zsidó Szemle 1892. jul.—august. száma dr. Vajda Béla tollából e kérdésről néhány kitünő megjegyzést hoz, a melyeknek egyik célja — szerző bevallása szerint — a szakköröket a kérdés fontosságáról meggyőzni s egyeseket hozzászólásra bírni.

Valóban, e kérdés látszólagos csekélysege mellett is elvi jelentőségü, s mint ilyen a legáltalánosabb érdekü, s annak tisztázása nagyon kívánatos.

Mindaz, a mit a t szerző a tetragrammaton eddigi fordításai, illetőleg körülírása ellen felhoz, oly világos, hogy szó sem fér hozzá. Hanem az ő saját konkrét javaslatára legyen szabad pár megjegyzést tennem.

Hogy a négybetűs istennévnél, mint a szentírás szövegében általában a kethibb, nem pedig a qerê az irányadó, bár az utóbbi a legtöbb esetben igen régi, tiszteletreméltó és értékes hagyomány képét viseli, az világos. Mindazon kísérletek tehát, a melyek a tetragrammaton olvasásában és magyarázásában a qeréből indulnak ki, magától elesnek.

Az is világos, hogy sajátképi értelemben vett tulajdonnév — pedig a יהוה név ilyen — nem fordíttatik s nem is fordítandó. Râ, Ptah, Neith, Nebo, Melkart, Baal, Astarte, vagy Chronos, Odin, Freja stb. nevét lefordítani egy vallásos eposban vagy imában nem jut eszébe senkinak sem. Mert e tulajdonnevek valamelyikének magyarázata az etymologicce egyjelentésü magyar szóval vagy szavakkal nem a fordítás, hanem a magyarázat és körülírás dolga, s teljesen elég, ha egyszer történik, s nem ismétlődik annyiszor, a hányszor az illető tulajdonnév előfordul.

S valóban, bármely más névvel helyettesítjük vagy írjuk körül a יהוה szót, ezzel egy vallástörténeti nagy tényt s egy oly fenséges prófétaí gondolatot homályosítunk el, a mely Izrael sok százéves küzdelmeinek — mondhatjuk — jelszava volt. Mózes יהוה nevében szólott; Elijja, Elisä és a többiek יהוה ügyéért harcoltak lángoló buzgalommal; és később is יהוה nevéért és tanáért haltak vértanui halált hiveinek ezrei; יהוה uralma élte túl Aegyptom, Assur s Babel isteneinek uralmát; יהוה lakhelyéről a Sionból áradt ki a tan és a népek világossága. Hogy minő gondolatokat és érzelmeket keltett e név különféle időkben Izrael kegyeseinek lelkében, azt csak egyes példákából ítélhetjük meg, s már ezért is nehéz volna e névnek min-